

Dergi Bilgileri / Journal Info

∞

ISSN: 2687-2641

Yıl: 1-Sayı: 1 / Year 1-Issue 1

Haziran 2019 / June 2019

Makale Bilgileri / Article Info

∞

Makale türü / Article type:

Hakemli / Refereed

Araştırma / Research

Sayfa: 37-54

Geliş Tarihi / Received Date:

12.07.2019

Rapor Tarihleri / Report Dates:

Hakem 1 / Referee 1:

26.07.2019

Hakem 2 / Referee 2:

20.07.2019

Kabul Tarihi / Accepted Date:

26.07.2019

Yazar Bilgileri

∞

Harun ÖZALP, Arş. Grv.

 Orcid Id: 0000-0003-3908-5315

Doğuş Üniversitesi, Türkiye
hozalp@dogus.edu.tr

Bu makale intihal.net ile
denetlenmiştir.

This article was checked by
intihal.net

usbaddergi@gmail.com
https://dergipark.org.tr/usbadd

ULUSLARARASI SOSYAL
BİLİMLER AKADEMİ DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF
SOCIAL SCIENCES ACADEMY

DEVLET, MİLLİYETÇİ TÜRKLER VE PKK KISKACINDA KÜRTLER: “BÜYÜK ADAM KÜÇÜK AŞK” FİLMİNİN SOSYOLOJİK FİLM ELEŞTİRİSİ BAĞLAMINDA ANALİZİ

Harun ÖZALP

Öz

Sinema eserlerinin, üretildiği toplumsal yapının bağlamından soyutlanamayacağı, bu gün herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Bu düşünceden yola çıkarak bu makalede, 20.yy'ın son çeyreğinde kurulan PKK'nın özellikle 1990'lar boyunca süren şiddet eylemlerinin ardından çekilen ve Türkiye'de tartışmalara neden olan “Büyük Adam Küçük Aşk” (2001) filmi, döneminin duygusal ve düşünsel atmosferinin izlerini taşıdığı varsayımından hareketle irdelenmeye çalışılmıştır.

PKK'nın şiddet eylemleri ve devletin PKK'ya karşı ortaya koyduğu mücadele ortamında, Özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yaşayan Kürt kökenli vatandaşların; devlete, Türklere ve PKK'ya karşı olan/oluşan düşünceleri ve duyguları da önemli hale gelmiştir. Bu anlamda “Büyük Adam Küçük Aşk” filmi; devlet, PKK ve milliyetçi Türk toplumu arasında sıkışan

Kürt kökenli vatandaşların perspektifini ortaya koymak adına sosyolojik film eleştirisi bağlamında mercek altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Türk, Kürt, PKK.

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article

Özalp, H. (2019). Devlet, Milliyetçi Türkler ve Pkk Kiskacında Kürtler: “Büyük Adam Küçük Aşk” Filminin Sosyolojik Film Eleştirisi Bağlamında Analizi. Usbad Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi- International Journal Of Social Sciences Academy, 1(1). 37-54

KURDS IN THE PINCER OF STATE, NATIONALIST TURKS AND PKK: CRITICISM OF THE MOVIE TITLED “THE GREAT MAN, THE LITTLE LOVE” IN THE CONTEXT OF SOCIOLOGICAL MOVIE CRITICISM

Abstract

It is an accepted fact that cinema works cannot be isolated from the context of the social structure in which they are produced. In this article based on these considerations, founded in the 20th century in the last quarter PKK particularly taken after the time of the acts of violence during the 1990s and which caused controversy in Turkey "Big Man, Little Love" (2001) movie, emotionally period and intellectual it is tried to be examined with the assumption that it carries the traces of the atmosphere.

In the context of the PKK's acts of violence and the state's struggle against the PKK, especially Kurdish citizens living in the East and Southeast regions of Turkey; their thoughts and feelings towards the state, Turks and the PKK have become important. In this sense, “Big Man Little Love” movie; examined in the context of sociological film criticism to reveal the perspective of citizens of Kurdish origin trapped between the state, the PKK and the nationalist Turkish society.

Key Words: Nationalism, Turkish, Kurdish, PKK.

Giriş

18.yy'ın sonlarında ortaya çıkan ve 19. yy boyunca gelişim ve yayılım gösteren milliyetçilik olgusu (Oran, 2013), genel olarak vatan ve millet sevgisiyle beraber milli ve manevi değerleri yüceltme ülküsü (Çalık ve Er, 2016) şeklinde masumane şekliyle tanımlansa da, varlığını daima bir ötekiye borçlu olan doğası yüzünden, öteki olarak tanımlanan birçok toplumu da mağdur eden bir ideoloji olagelmıştır. Dünyadaki doğuşundan yaklaşık bir asır geç başlamış olsa da, Türk milliyetçiliği de tarihsel mevcudiyeti boyunca, kendi ‘öteki’sini inşa ederek çeşitli mağduriyetlerin sebebi olmuştur.

Bu çalışmada öncelikle milliyetçilik olgusu incelenecek ve Türk milliyetçiliğinin doğuşu, özellikleri ve türleri aktarılacaktır. Daha sonra çalışmanın temelini teşkil eden Kürt meselesi bağlamında Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi milliyetçiliğine değinilecek ve Türkiye’de Kürtlerin konumu ayrıntıya ineksizin ele alınacaktır. Son olarak ise, Handan İpekçi'nin 2001 yapımı “Büyük Adam Küçük Aşk” filmi, sosyolojik film eleştirisi yaklaşımıyla mercek altına alınacak ve milliyetçilik olgusu çerçevesinde analiz edilecektir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup, kendi devletine karşı olumsuz bir tutum geliştiren bir kesimin daha iyi

anlaşılabilmesi adına böyle bir filmin bilimsel bir yaklaşımla irdelenmesi önem arz etmektedir. 2001 yılında Antalya Altın Portakal Film Festivali’nde en iyi film ödülüyle birlikte toplam beş kategoride ödül alan ve Türk sinemasında önemli bir yeri olan bu filmin, sosyolojik anlamda daha önce bilimsel bir yaklaşımla incelenmemiş olması ise bu çalışmanın sorunsalını teşkil etmektedir.

Sosyolojik film analizi bağlamında ele alınacak filmin incelenmesinde yöntem olarak; Berger (1993) tarafından televizyon programlarını incelemek için oluşturulmakla birlikte sinema filmleri için de uygulanabilirliği öngörülen ‘medya metinleri denetleme listesi’ yaklaşımı kullanılacaktır. Berger’in beş kategori içerisinde 14 madde halinde sıraladığı listeden, özellikle metnin dizimsel yapısına dair kategorilerdeki; “olayların sıralanma biçimi anlamı nasıl etkilemektedir?” ve “metindeki temel karşıtlık nedir?” soruları ile birlikte, metindeki önemli göstergeleri bulmaya yönelik olan; “ne gibi kodlar bulunabildiği”, “önemli gösterenlerin neler olup neyi gösterdiği” ve “ne gibi düşünyapısal ve toplumbilimsel konuları içerdiği” şeklindeki sorular ışığında film metni mercek altına alınacaktır.

Milliyetçilik

İnsanlık tarihi boyunca sosyal bir canlı olan insanları topluluk olarak bir arada tutma ve birlik duygusu yaratma gerekliliği hep var olmuştur. Avcılık ve toplayıcılık dönemindeki klan toplumlarında bu birleştirme “Ataların Ruhü” kavramı üzerinden sağlanırken, Orta Çağ’da toplum fertlerinin sadakati din ve tanrı üzerinden temin edilmiştir. Milliyetçilik ise, 18.yy’ın sonlarında varlık kazanıp, 19.yy boyunca gelişmiş bir kavram olarak karşımızda durmaktadır(Oran, 2013). Bu yeni ideolojinin kendinden öncekilerden çok farklı olduğunu söyleyen Oran (1996), milliyetçiliğin oldukça genişleyen ve sınıflaşan toplumu idare edebilmek için, daha önceki ideolojilerin aksine kültürel vb. farklılıklara tahammül edemeyen, özellikle eğitim ve zorunlu askerlik gibi uygulamalarla tüm toplumu tek bir kalıba sokmaya çalışan bir ideoloji olduğunu ifade etmektedir.

Milliyetçiliğin, millet kavramından aşkın bir güç çıkarma formülüne dayandığından söz eden Taşkın (2006) ise, güdümlenmiş ve belli bir yaşam alanı dairesinde üst-benliklerini kurmuş millet olgusunu, yeni bir toplum oluşturma misyonunun ilk halkası olarak tanımlamaktadır. O’na göre modern çağ milletleri, sınırlandırılmış bazı değerler etrafında devletçe belirlenmiş kimlikler içerisinde yaşamaktadırlar. Salt bir duygu ve davranış kalıbına büründürülmüş olan milli

kimlikler, devletlerce inşa edilmektedir(Taşkın, 2006). Milliyetçiliği modern ulus devletlerin kendilerini meşrulaştırma aracı olarak gören Karakaş (2006) da, milliyetçilik ideolojisinin, sanki ulusların mevcut olmadığı bir dünya mümkün değilmişçesine ulus devletlerin varlığının doğal kabul edilmesini sağladığını ifade etmektedir.

Genel bir ifadeyle milliyetçilik; bireylerin vatanını ve milletini sevmesi, milli ve manevi değerlerin korunmasına ve yüceltilmesine çalışması, ülkesinin kalkınması ve gelişmesi için çabalaması şeklinde tanımlanmaktadır(Çalık ve Er, 2016). Ne var ki devletler ve bireyler tarafından uygulanışı ve toplumsal yaşama etkileri bağlamında düşünüldüğünde milliyetçiliği her zaman bu kadar masum bir olgu olarak düşünmek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Milliyetçilikle ilgili ilk çalışmaları 1907’de başlatan Fredrich Menheim; devlet milliyetçiliği ve etnik milliyetçilik olarak iki tür milliyetçilikten söz etmektedir. Devlet milliyetçiliği halkın siyasi olarak; dil, din, etnik köken ve kan bağı bakımından farklı olsalar bile tek bir çatı altında toplanarak bir ulus devletine bağlanmasına karşılık gelmektedir. Öte yandan etnik milliyetçilik, ortak kan bağı ve ortak dil gibi unsurları ölçüt alan bir milliyetçilik türüdür (Kılıç ve Oran akt. Kılıç, 2015). Benzer şekilde Smith (2002) de, teritoryal ve etnik milliyetçilik şeklinde bir ayırmadan söz etmektedir. Geçmişle olan bağlara önem veren, ortak soy ve kökler üzerine kurulu olan etnik milliyetçilikten farklı olarak teritoryal milliyetçilik; renge, dine, ırka dönük ayrıcalıklar içermeyip, eşit hak ve sorumlulukların esas olduğu ve coğrafi sınırları ölçüt alan bir milliyetçilik olarak tanımlanmaktadır (akt. Akıncı, 2014). Çeşitli türleri olan milliyetçilik kavramı, dünyanın çeşitli coğrafyalarında farklı biçimlerde algılanan bir kavram olagelmıştır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de milliyetçilik çeşitli tür ve görünümde ortaya çıkmış ve toplumsal yaşam üzerinde etkili olmuştur.

Türk Milliyetçiliği

Batı’da 18.yy sonunda Fransız Devrimi ile zuhur eden milliyetçilik ideolojisi, toplumumuza 19.yy sonlarında Türkçülük düşüncesi olarak sirayet etmiştir. Her dönemin koşullarına ve gelişmelerine koşut olarak bir takım değişimlere uğrayan Türkçülük, günümüze kadar değişik şekillerde süregelmiştir. Son dönemlerinde toplumlar arası egemenliğini yitiren Osmanlı, Türkçülüğü yeni bir siyaset üretme olanağı olarak görürken (Karakaş, 2006), Osmanlı’nın fiilen sona ermesiyle kurulan Türkiye Cumhuriyeti de bu ideolojiyi, içerdiği etnik ve kültürel grupları

ortak bir dil, kültür ve ülkü etrafında birleştirmek suretiyle bir arada tutmak amacıyla kullanma eğiliminde olmuştur.

Osmanlı'nın son dönemlerinde Tanzimat ve Islahat Fermanlarının Gayrimüslimlere tanıdığı haklar, Gayrimüslimlerin ve Arapların Osmanlı'dan ayrılma talepleri gibi sebeplerle yalnızlık ve terk edilmişlik hissine kapılan Türkler, bütün bu gelişmelerin içerisinde yeniden toparlanma ve kurtuluş için çabalama yoluna girmişlerdir. Bu dönemde Türk milliyetçileri; milli, dini ve siyasal ideallerini ilan ederek, milletin parçalanmış birliğini yeniden inşa etme vazifesini üstlenmişlerdir. Bu bağlamda ilk ortaya çıkışı itibariyle Türk milliyetçiliği, var olma mücadelesi etrafında gelişmiş bir milliyetçilik olarak kabul edilmektedir (Çalık ve Er, 2016).

Milli kültür ve medeniyeti geliştirmek amacıyla ortak duygu ve düşüncelere dayanan Türk milliyetçiliği, bu yönüyle etnisiteye dayanan yaklaşımlardan ayrılmaktadır(Çalık ve Er, 2016). Genel itibariyle Türk milliyetçiliğinin; devlete bağlılık, ortak ülkü ve idealler etrafında birleşmek gibi nitelikleri olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Türk milliyetçiliği de kendi içerisinde çeşitli farklılıklar barındırmakta ve tek tip bir Türk milliyetçiliğinden söz etmek mümkün görünmemektedir.

Bora ve Gültekingil, Türk Milliyetçiliklerini ideolojik muhtevalarına göre; milli kimliğin asli unsurunu din olarak gören ve İslamcılık esasına dayanan muhafazakâr milliyetçilik, milliyetçiliği kültürel etnisite temelinde tanımlayan ve Turancılık ilkesine dayanan etnisist milliyetçilik, güçlü bir kapitalizmin ve piyasa toplumunun inşasını ülkü edinen liberal milliyetçilik, modern ulusu laiklik ve anti-emperyal idealde tanımlayan ulusal sol milliyetçilik ve Atatürk ilkeleri temelinde yükselen bir ulus devlet ideolojisi görünümündeki resmi milliyetçilik olarak ayırmışlardır (akt. Akaydın ve Akmeşe, 2015).

Türkiye Cumhuriyeti'nin Resmi Milliyetçiliği ve Kürt Meselesi

Kürtler Osmanlı siyasi birliğine, bu siyasi birliğin merkeziyle yapmış oldukları bir uzlaşma ile dâhil olmuş ve bu uzlaşıyla elde ettikleri bir takım ayrıcalıklarla Osmanlı merkeziyle uzunca bir süre 'gevşek bir ilişki' içerisinde olmuşlardır. Ancak Cumhuriyet'in Kürtlerden beklentisi farklı olmuştur (Yeğen, 2009). 19.yy'da Rus işgali ve dinsel baskı gibi nedenlerle Kafkaslardan Anadolu'ya göç eden Müslüman gruplar(Akyüz, 2008) ve Anadolu'nun yerleşik kavimlerinden Kürtler, cumhuriyetle birlikte asimilasyon üzerinden Türklüğe davet edilmiştir

(Yeğen, 2009). Zira Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş ideolojisindeki resmi milliyetçiliğin ana davası, Türk kimliği odaklı bir ulus devlet yaratarak bunu ilelebet yaşatmak olmuştur(Erdoğan akt. Yalsızuçanlar, 2008: 601). Müslüman grupların Kürtlerden hariç neredeyse tamamı Türkleşmiştir. Kürtler ise asimilasyona direnmekle kalmayıp zaman zaman ülkenin siyasi birliğine de kast edince, terbiye ve tenkil edilmek durumuyla karşılaşmışlardır. Bununla birlikte yüzlerce yıllık ortak tarihin ve ortak dinin de katkısıyla Kürtlerin azımsanamayacak bir bölümü de Türkleşmiştir. Kürtlerin siyasi ve ekonomik hayata katılımında etnik temelli bir ayrımcılık olmayışı da bu Türkleşme üzerinde etkili olmuştur(Yeğen, 2009).

Günümüze kadar millet kavramına sosyolojik, hukuki ve siyasi bazlı farklı tanımlamalar getirilmiştir. Batı da “nation” olarak ifade ettiği millet kavramını, devletlerin hukuki manzumesine dâhil olan fertlerin toplamı manasıyla kullanagelmiştir(Çay, 1996: 271). Bu noktada cumhuriyetin ilanından itibaren, kurucu cumhurbaşkanı olarak attığı bütün adımları devletin yüzünü Batı’ya çevirme gayreti içerisinde atan Atatürk’ün millet anlayışı da Batı ile paralel olup, devletin resmi milliyetçiliği de bu perspektifte inşa edilmeye çalışılmıştır. Halkçılık anlayışı ile her türlü ayrışmayı dışlayan ve hukuki eşitlik temelinde yükselen bu resmi milliyetçilik, Kürt kökenli vatandaşları da “Türk” üst kimliği altında tanımlamış, başta dil olmak üzere tek millet anlayışına ters gelebilecek her türlü farklılığı ve ikililiği reddetme eğiliminde olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren rejime ve milletin birliğine karşı tehdit niteliğinde olan bir takım Kürtçü isyan faaliyetleri söz konusu olmuştur. 1925 yılındaki Şeyh Sait İsyanı, 1926-27 yıllarındaki Ağrı Ayaklanmaları (Çay, 1996), 1937 yılındaki Dersim Ayaklanması (<http://blog.milliyet.com.tr>) ve Dersim Ayaklanmasının bastırıldığı 1938’den 1974 yıllarına kadar çeşitli cemiyet ve partiler altında süregelen Kürtçü isyanlar ve faaliyetler (Çay, 1996), Türkiye Cumhuriyeti devleti için Kürtçülük temelli tehditlerin görünümüleri olarak ifade edilebilir. Günümüzde de bu tür girişimlerin devletin ve milletin bütünlüğü için tehdit oluşturmaya devam ettiği düşünülecek olursa, Türk milliyetçilerinin ve devletin resmi nitelikli milliyetçiliğinin nazarında Kürtlerin tehdit olarak algılanılışı anlaşılabilir bir durum olmaktan çıkacaktır.

Cumhuriyetin ilanından sonra merkezi otoriteyi güçlendirmek ve ulusallaşmayı hızlandırmak için demokratik olmayan biçimde yukarıdan aşağıya doğru siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel değişim politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikalar bağlamında 1934 yılında çıkarılan ve yerleşim

birimlerinde anadili Türkçe olmayan nüfusun % 10’u geçmemesini öngören İskân Kanunu’nda “Türk kültürü” kavramına vurgu yapılmaktaydı. Ancak bu kavram Müslüman olma ve Türkçe konuşma dışında etnik bir kritere dayandırılmamaktaydı. Dolayısıyla burada söz konusu olan milliyetçilik anlayışının ağırlıklı olarak; genel asayiş ve emniyet, ayaklanma, casusluk gibi doğrudan ya da dolaylı olarak güvenlik, disiplin ve kontrol gerekçelerine dayandırıldığı görülmektedir(Yüksel, 2010).

Bir topluluk için millet ifadesinin kullanılabilmesi noktasında dilin önemine vurgu yapan Abdulhaluk Çay (1996:101) dili; topluluğun fertlerini sürükleyen, o fertlerin bir millet olmasında en önemli rolü oynayan kuvvetli bir bağ olarak nitelerken, millet olmanın en temel unsuru olarak göstermektedir. Bu bağlamda Kemalist dönemde gerçekleştirilen Türk dil ve Türk tarih kurultaylarındaki tarih ve dil tezlerine dayalı politikalar ile dil düzeyinde, ülkedeki etnik grupların homojenleştirilmesi amaçlanmıştır (Yalsızuçanlar, 2008:15). Çay (1996:105), bazı çevrelerin Türkiye-İrak-İran ve Suriye’de geniş bir alanı içeren topraklarda yaşayan toplulukları bir millet haline getirmek amacıyla Kürtçe adı altında bu toplulukların ortaklaşa konuşabildikleri bir dil yaratma çabası içerisinde olduklarından söz etmektedir. Türkiye’nin doğu ve güneydoğu bölgelerinin de önemli bölümünü içeren bu topraklarda konuşulacak farklı bir dil ile yeni bir milletten söz ediliyor olması, Türkiye devleti ve milleti tarafından kaçınılmaz olarak bir bölünme tehdidi olarak algılanmıştır.

Kürt sorunu, kurucu ideolojinin devletin başına “Türkiye” kelimesini getirerek etnik gönderme yapmasının yanı sıra, Kürtlerin, devletin kuruluşundan sonra kendilerinin aldatıldığı yönündeki kanaatlerinden ileri gelmektedir. Cumhuriyetin kuruluşunun ardından Kürtçenin kanunlarla yasaklanması, Kürt kimliğinin inkârı gibi uygulamalar Kürt kesiminin bu kanaatini pekiştirmiş, Kürt sorununun güçlenmesine sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda günümüzde veya PKK’nın tarihiyle sınırlı olmayan Kürt sorunu Kemalist milliyetçilikle doğrudan ilgili olup; köylerin boşaltılması, yakılması, Kürt halkının yoksullaşması, bölgede yoğun silah ve uyuşturucu trafiğinin oluşması gibi olumsuz sonuçlara yol açmış önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır (Yalsızuçanlar, 2008: 5-7). Bütün bu sonuçlarının yanı sıra, Kürt sorununun cumhuriyet tarihi boyunca on binlerce asker ve sivil can kaybına neden olduğu da, altı çizilmesi gereken en önemli husustur.

Türkiye’de Kürt sorununa ilişkin çok farklı adlandırmalar ve bakışlar söz konusu olmakla birlikte temel olarak iki bakıştan söz edilebilir. Birinci olarak Kürt

sorunu bir asayiş sorunu olarak nitelendirilmiş ve bir kısım Kürtler aşiret mensubu, mürteci, komünist-terörist ve ayrılıkçı terörist olarak düzen bozucu faaliyetler içinde görülmüştür. Karşıt bakış da Kürt sorununu çok uluslu bir imparatorluğun çöküşünden doğmuş ancak gasp edilmiş bir ulusal hak sorunu olarak değerlendirmektedir (Yeğen, 2009).

Türkiye’deki bütün etnik unsurları Türk kökenli kabul etmenin bilimsel bir dayanağı olmadığını ifade eden Yıldız (1998), her türlü farklılığı gayr-ı meşru hale getirmenin Kemalist ulusçuluğun önemli bir yanlığı olduğunu vurgulamaktadır. Benzer görüşte olan Yalsızuçanlar (2008) da; dilde, kanda ve ülküde birlik temelinde uygulanan politikaların umulduğu gibi bir ‘birlik’ üretmediğini, bilakis ayrımları sertleştirerek çeşitli çatışma alanları doğurduğunu ifade etmektedir.

Türkiye’de Devletin ve Türklerin “Kürt”e Bakışı

Devletlerin toplumları ulusallaştırma ve ihtiyaç duyulan birliği tesis etme noktasındaki en temel politikalarından birinin, bir “öteki”yi işaret ederek korku yaratmak olduğu bilinmektedir. 1990’lı yıllarda, Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile “komünizm tehdidinin” ortadan kalkması, PKK tehdidinin artması gibi nedenlerle Türkiye’nin “öteki”den kaynaklı korku eksenini de dışarıdan içeriye kaymış oldu. Bu süreçte Türkiye’nin resmi ulusal güvenlik söylemi hiçbir zaman Kürtleri bir grup olarak düşman ilan etmedi. Düşman grup PKK ve destekçileriydi. Ancak düşmanın sınırları muğlaktı ve dost ile düşmanı ayırmak güçleşmişti. Devlet bu dönemde Kürt nüfusun hâkim olduğu Doğu ve Güneydoğu’da köylülerden PKK tehdidine karşı devletle iş birliği yapılmasını isteyerek “koruculuk” teklifinde bulundu. Buna razı olmayan köylüler devlet tarafından topraklarından edilerek göçe zorlanırken, kabul edenler de PKK militanları tarafından öldürülmekteydi. Devlet kendisi ile iş birliği yapmayan köylüleri PKK’nın işbirlikçisi ilan ediyordu ve bu iki baskı unsuru arasında sıkışıp kalan köylüler tarafsız olma imkân ve yetisinden mahrum bırakılmışlardı(Balta Paker, 2010).

1990’lı yıllarda Türk devletinin Kürtlere yönelik söylemini irdelediği makalesinde Baran (2015), devletin Kürtleri yaşaması gereken ve ölmesi gereken Kürtler şeklinde ayrım yaptığını ifade etmektedir. Devlet söyleminin 90’lı yıllarda Kürt muhalefetini ve Kürt taleplerini “ulusal güvenliğe tehdit” olarak inşa ettiğinden ve “vatan haini” kalıbına sığdırdığından söz eden Baran, ayrıca devlet söyleminde Kürt muhaliflerin; teröristler, teröristlere fiilen yardım edenler ve fikren onları destekleyenler şeklinde üç kategoride ifade edilmesi suretiyle “vatan

haini” tanımlamasının çerçevesinin geniş tutulduğuna işaret etmektedir. O halde böylesi bir söylemin nesnelere olarak Kürtlerin belki de tamamına yakınının, bölücülüğün “olağan şüpheliler”i durumuna düşürüldüğünü söylemek mübalağa olmayacaktır.

Cumhuriyetin kuruluşunun üzerinden bir yıl geçmeden Türk milliyetçiliği Kürtlerin kavmi mevcudiyetlerini yok saymasa da bu mevcudiyetten kaynaklı haklarını tanımayarak onları Türk olmaya davet etmiş, sonraki aşamada 1930’ların otoriteryan ikliminde evrilen Türk milliyetçiliği ise Kürtleri kavmen de yok saymıştır (Yeğen, 2009). Kürtlerin etnik bir kimlik olarak göz ardı edilişi, her ne kadar devlet bunu sürdürmek istese de, en azından toplum nazarında bu durum değişmeye başlamıştır. Cumhuriyet tarihi boyunca Kürtler Müslümanlıkları dolayısıyla Türklük dairesi içerisinde görülürken, 90’lı yıllarda tırmanan PKK terörüyle birlikte Kürtler bu dairenin dışına atılmış, her ne kadar devletin resmi söylemi Kürtlerin ayrı bir etnik grup oluşturduklarını inkâr etse de toplumdaki hâkim söylem Kürt halkının “Türklüğü”nü sorgulamaya başlamıştır (Balta Paker, 2010: 423). Kuruluşundan bu yana Türkiye Cumhuriyeti devletinin Türk kimliğini esas alan ve diğer etnik kimlikleri inkâr eden bir ideolojisi söz konusuydu. Kürtler de kimlik zemininde kurgulanmış anayasal haklar ve özgürlüklere ilişkin taleplerini dile getiriyorlardı. Ancak Kürtlerin bu talepleri, hem Türklerin hem de resmi ideolojiyi benimsemiş olan devletçi seçkinlerin Kürtlere karşı tepkisini şiddetlendirdi ve toplumda daima bir Türk milliyetçiliğini tetikledi (Yalsızuçanlar, 2008: 28-29).

Sadık Yalsızuçanlar (2008:35-36), Türkiye’de Kürtlerin maruz kaldığı yaklaşımları anlatırken, linç girişimine uğrayan sivillerin haklarının “vatandaş tepki gösterdi” diyerek göz ardı edildiğini, Türklerin kendilerini üstün ırk olarak görme eğiliminde olup bu perspektifte yaptığı yayınlarla Kürtleri toplum içerisinde zorda bıraktığını, etnik köken olarak Türk olmayan kavimlerin dışlanıp ötekileştirildiğini, yasal erk tarafından temel haklarından yoksun bırakıldığını ileri sürmektedir. Yalsızuçanlar, Türk halkı arasında zuhur eden ve yaygınlık kazanan; “Türk’ün Türkten başka dostu yoktur!”, “Ya sev ya terk et!” gibi sloganlarla birlikte Kürtlerin toplum içerisinde yerleştirildiği konumu; “Sen, sen değilsin, aslında benim. Sen yoksun, ancak sen, ben olarak var olabilirsiniz” sözleriyle özetlemektedir. Esasen bu gün toplum içerisinde; “En iyi Kürt ölü Kürt, Türk ne bilir bayramı lak lak içer ayranı”, “Kürt ama iyi insandır” gibi söylemler bağlamında varlığı devam eden Kürt algısı, Türk toplumunun Kürt’e tepeden ve dışlayıcı bakışını özetler nitelikte olup, Türkiye Cumhuriyeti devletinin resmi

milliyetçiliğinin de toplumu Türklük çatısı altında birleştirme ve vatandaşlık esaslarına dayalı eşitlik iddiasının sağlam bir temele dayanmadığını ve gerçeklikle bağdaşmadığını göstermektedir.

Özetle resmi milliyetçi ideoloji, imparatorluktan geriye kalanlardan bir ulus yaratmak isterken “Kendini Türk hissedenden herkes Türk’tür” söylemiyle kucaklayıcı bir milliyetçilik algısı yaratmaya çalıştı. Bu durumda kendini Türk hissedemeyen ve bir takım hak taleplerinde bulunan Kürtler de isyancı, bölücü ve terörist olarak nitelendirildiler. Resmi ideolojinin inkâr ve imha seçeneklerini sineye çekmeyip karşı çıkanlar, ya öldürüldüler ya da türlü işkencelere maruz kaldılar. Bu gerilim ortamında Türkler ve Kürtlerin içine düştüğü çatışmalar ve karşılıklı yaşanan kayıplar, iki halk arasında öfke ve nefreti besledi (Çürükkaya akt. Yalsızuçanlar, 2008). Devletin ideolojik aygıtlarıyla meşrulaştırılan ve kamuoyuna kabul ettirilen ‘homojenleştirme’ politikaları, ülkede hâkim nüfusu teşkil eden Türklere nispeten azınlık durumunda olan Kürtlerin, Türklerin nazarında daima bir tehlike, düşman ve öteki olarak aşağılanmasına ve dışlanmasının temelini oluşturdu. 1990’lı yıllarda tırmanan terör olayları ile PKK, Türk halkı ve devlet üçgeninde sıkışık kalan Kürtlerin sorunlarına daha yakından bakabilmek için Handan İpekçi’nin “Büyük Adam Küçük Aşk” filmi analiz edilmiştir.

Filmin Öyküsü

Senaryosunu Handan İpekçi’nin yazıp yönettiği “Büyük Adam Küçük Aşk” filmi; emekli bir yargıç olan Rifat Bey’in, apartmanın yan dairesine dedesi tarafından emanet edildikten kısa süre sonra Türk emniyet güçlerince daireye düzenlenen terör operasyonunun ardından kendisine sığınan küçük Hejar ve evin gündelikçisi Sakine ile olan ilişkilerine odaklanmaktadır. Milliyetçi bir seçkin olan Rifat Bey, Kürt kökenli Türk vatandaşları olan Sakine ve küçük Hejar ile sık sık çatışma yaşar. Filmin izleyicileri, Rifat Bey’in otoriter ve baskıcı tutumu karşısında boyun eğen Sakine’nin aksine inatçı bir duruşla kendi öz kimliğini koruyan Hejar’ın Rifat Bey üzerinde bıraktığı etkiye ve dönüşüme tanıklık ederler.

Sosyolojik Film Eleştirisi Bağlamında “Büyük Adam Küçük Aşk” Filminin Analizi

Filmin karakterlerinin temsiliyet özelliklerine bakıldığında; Türkiye Cumhuriyeti devletinin ve devletin resmi milliyetçilik ideolojisini benimsemiş olan

Türk halkının Rifat Bey karakteri olarak filmde vücut bulduğu söylenebilir. Küçük çocuk Hejar, baskı ve dayatmalara boyun eğmeyen yapısı ile isyankâr Kürt kesimini temsil ederken, Rifat Bey’in yarı zamanlı hizmetçisi (gündelikçi) Sakine ise, devletin dayattığı milliyetçi ideolojiye boyun eğen ve “Türkleşen” Kürt halkının timsali olarak konumlandırılmıştır. Ayrıca Rifat Bey’in emekli bir yargıç olması da boşuna değildir. Rifat Bey bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti yargı sistemini de temsil etmekte, yönetmenin Kürt halkının yargı karşısında yaşadığını düşündüğü mağduriyet ve ötekileştirilme de yine Rifat Bey’in Sakine ve Hejar’a yaklaşımları temelinde aktarılmaktadır.

Yönetmenin meseleye bakış açısını karakterlerin ilişkileri üzerinden açıkça görmek mümkündür. Sakine boyun eğen, korkak ve itaatkâr bir yapıda resmedilirken, Rifat Bey sürekli azarlayan, buyruklar veren, merhamet etmeyi zayıflık olarak gören sert bir mizaç ile karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık küçük Hejar, özellikle Rifat Bey’in baskıcı ve dayatmacı tavırları karşısında isyankar bir profil çizmektedir.

Sakine’nin çocukla Kürtçe konuştuğunu gördüğü anda küplere binen Rifat Bey, onu azarlar ve bir gün önce yan dairede öldürülmüş olan örgüt mensupları ile ilişkisi olup olmadığını sorarak onu suçlamaya kalkışır. O ana kadar Sakine’nin Kürt kimliğini gizlemek zorunda kaldığı anlaşılmaktadır. Bu sahnede yönetmen tarafından, devletin ve milliyetçi Türklerin Kürtlere yönelik baskıcı ve yasadışı yaklaşımının boyutlarının ortaya konulmasının yanında, Türkiye’de Kürt olmanın terörist olmak anlamına getirildiği yaklaşımın da bir tenkidi söz konusudur. Sakine’yi suçlamasının hemen ardından kalbi sıkışan Rifat Bey’ e yine Sakine’nin yardım etmesi de yönetmenin, Türk toplumundaki “Kürt, teröristtir” şeklindeki algıya verdiği bir yanıt olarak düşünülebilir.

Hejar’ın isyankâr tavrını en net gösteren anlardan biri ise, Rifat Bey’in kendisini azarladığı bir sırada onun askerlik fotoğrafını kasıtlı olarak sehpanın üzerinden devirdiği andır. Özellikle askerlik fotoğrafının seçilmesi de yönetmenin Türk askerine yönelik isyancı Kürtlerin tepkisini aktarma çabasının bir ürünü olarak düşünülebilir. Söz konusu olumsuz bakış açısının yalnızca Türk askerine yönelik olmayıp, Türk polisini de içine alacak şekilde Türk kolluk kuvvetlerine genellendiğini, avukat Serpil’in evine yapılan polis operasyonundaki polislerin tavırlarından da okumak mümkündür. Operasyon sırasında yaralanmış ve tehdit oluşturmayan bir konumda bulunan avukatın konuşma çabasına, kafasına kurşun sıkarak karşılık verilmesi, yine Hejar’ın operasyon sırasında saklanması ve operasyon sonrası saklandığı dolaptan ‘polise yakalanmadan’ çıkıp evden ayrılma

çabası, operasyon sonrası evde arama yapan polis memurunun sergilediği tavırlarla ‘soğukkanlı bir katil’ şeklinde resmedilmesi, filmin Türk güvenlik güçlerine yönelik olumsuz ve tepkisel bakışını ortaya koyan detaylar arasında öne çıkmaktadır.

Öte yandan Hejar’ın evin içinde başına buyruk dolaştığı, çoğu kez Rifat Bey’in sert uyarılarına ve kendisini hırpalamasına rağmen evin içinde Rifat Bey’in koyduğu kuralları çiğnediği ve hudutları aştığı, hatta zaman zaman hırçınlaşarak sesini de yükselttiği görülür. Hejar’ın bütün bu asi tavırlarının altında yalnızca Rifat Bey’in kendisini hırpalaması yoktur. Aynı zamanda bu süreçte çocuk derdini bildiği tek dil olan Kürtçe ile ifade eder ancak Rifat Bey anlamamaktadır. Dolayısıyla kendisini normal yollardan (konuşmak gibi) ifade edemeyen Hejar’ın isyanı izleyiciye anlamsız ve sebepsiz görünmez. Bu noktada yönetmen, söz konusu sahnelerde devlete karşı bir takım saldırgan faaliyetler içerisinde olan Kürtlerin bu tavrını da bir bakıma meşrulaştırmakta ve başka seçenekleri olmadığını ima etmektedir. Hejar’ın asi davranışları üzerine Rifat Bey’in onun küçük ve savunmasız bedenini zaman zaman hırpalaması da, devletin kendisine direnç gösteren Kürtlere yaptığı müdahalelerin orantısızlığı yönündeki tezin bir savunusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karakterlerin filmdeki rol ve statülerine bakıldığında da, Kürtlerin bir öteki olarak, ülkede, aşağı bir noktada konumlandırıldığı iddiasını görmek mümkündür. Rifat Bey saygın bir meslekten emekli ve maddi bir sıkıntısı olmayan, ona aşık olan komşusu Müzeyyen Hanım da benzer bir şekilde elit ve steril bir yaşam süren kişiler olarak cumhuriyetçi Türk kesimini temsil etmektedir. Diğer taraftan milliyet olarak Kürt olan karakterlerden Sakine bir hizmetçi, Hejar kimsesiz ve çaresiz bir çocuk ve Hejar’ın dedesi Evdo da ihtiyar, çaresiz, yoksulluk ve sefalet içerisinde hayata tutunmaya çalışan bir insan olarak tasvir edilmektedir. Buradaki karakterlerin etnik kökenlerine göre kesin hatlarla ayrılan yaşam tarzları ve hayat kaliteleri, yönetmenin, Kürtlerin fırsat eşitsizliğine uğradığı ve ikinci sınıf vatandaş olarak görüldüğü yönündeki tezini destekler nitelikte sunulmuştur.

Rifat Bey ve Hejar kahvaltı yaptıkları sırada kahvaltı masasında Rifat Bey Cumhuriyet Gazetesi okumaktadır. Bu görüntü üzerinden Rifat Bey’in cumhuriyet devletinin temsilcisi kılındığı görülmektedir. Bu kimliğiyle kameranın takibi altına alınan Rifat Bey ‘in; sofrada kendisinin yediği şeylerden Hejar’ın da önüne koyduğu, ancak onun yiyip yemediği ile ilgilenmediği, ona şefkat göstermediği ve onu anlamaya çalışmadığı izleyiciye aktarılmaktadır. Ayrıca bu kahvaltı esnasında Rifat Bey, tepeden ve küçümseyen sert bakışlarla sık sık Hejar’ı süzer. Hejar ise

biraz korkan biraz da ilgi isteyen tavırlarla karnını doyurmaya çalışmaktadır. Böylelikle yönetmen, Kürt halkı ile devlet arasında var olduğunu düşündüğü ilişki ve iletişim biçimini ve devletin Kürtlere yaklaşımını bu sahne üzerinden vurgulamaktadır.

Esasen Rifat Bey'in de görüldüğü/görünmeye çalıştığı gibi katı ve vicdansız biri olmadığı özellikle Hejar'ın masumluluğu karşısında zaman zaman duyulanmasından anlaşılabilir, Rifat Bey bu gibi anlarda hemen silkelenmekte ve milliyetçi düşüncelerinin rotasında tavırlar sergilemeye devam etmektedir. Rifat Bey'in aralıklarla düştüğü bu ikilemi; milliyetçi ideolojinin Türk halkına öğretilmişinin, ancak halk tarafından tam anlamıyla içselleştirilmediğinin bir göstergesi olarak yorumlamak mümkündür.

Milliyetçilik mefhumunda temel alınan en önemli noktalardan birinin dil olgusu olduğu bilinmektedir. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti devletinin dilde birlik sağlama politikası kapsamında Kürtçe'yi yasaklamasının bir zorlama ve dayatma olarak algılanışı, Rifat Bey'in Hejar'a film boyunca sık sık Türkçe öğretme gayreti üzerinden ifade edilmektedir. Hejar ise Türkçeyi anlamıyor ve anlamaya da çalışıyor gibi görünmüyor. Buna rağmen Rifat Bey zorlayıcı tavırlarla dil öğretme çabasını devam ettiriyor. Ancak Rifat Bey'in karşısındakini etnik kimliğini göz ardı ederek sürdürdüğü dil öğretme çabaları bir sonuca ulaşmıyor. Söz konusu anlatı ile yönetmen, bir iletişim ve uzlaşma sağlanmasının; muhatapın etnik kimliğini, benliğini ve farklılığını tanımaktan ve kabul etmekten başka bir yolu olmadığı yönündeki görüşünü dile getiriyor.

Rifat Bey ırkçı yaklaşımla zaman zaman azarlayıp zaman zaman hırpaladığı Hejar'ı, ona yeni kıyafetler alıp modern bir görünüme kavuşturmak üzere mağazaya götürüyor. Hejar mağazada görevli kadın tarafından tepeden tırnağa giydiriliyor. Kasaya geldiğinde borcunu soran Rifat Bey “65 milyon” cevabını alıyor. 65 milyon sayısı aynı zamanda filmin yapıldığı 2000'li yılların başındaki Türkiye'nin nüfusuna karşılık gelmektedir. Bu noktada 65 milyon olarak ifade edilen bedel, yapılan milliyetçiliğin ve ötekileştirmenin bedelinin yalnızca Kürtler tarafından değil, Türklerin de dahil olduğu 65 milyon kişi tarafından ödendiği/ödeneyeceği görüşünün sözcük oyununa dayalı bir aktarımı olarak düşünülebilir. Benzer bir başka benzer anlatım Rifat Bey'in Hejar'ı teslim etmek üzere götürdüğü Evdo'nun evindeki konuşma sırasında görülmektedir. Rifat Bey'in, Evdo'nun kendisine nereli olduğunu sorması üzerine Afyonluyum cevabını vermesi, düz anlamıyla onun Afyon kütüğüne bağlı bir vatandaş olduğunu

gösterse de, yan anlam olarak milliyetçilik ideolojisinin kendisinde yaratmış olduğu afyonun etkisinde olduğu şeklinde bir okumaya da açıktır.

Ayrıca mağazadaki ve Evdo'nun evindeki sahneler bu iki kelime oyunları üzerinden yapılan bu iki anlatımın dışında, bir diğer önemli hususun daha aktarımının yapıldığı sahnelerdir. Mağazada Hejar'ı giydiren kadın adını sorduğu Hejar'dan cevap alamadığında Rifat Bey araya girerek çocuğun Türkçe bilmediğini söylüyor. Kadın, “Türk değil mi?” diye sorduğunda ise Rifat Bey; “Türk ama Almanya’da yaşıyor” şeklinde cevap veriyor. Bu durumda Rifat Bey'in, çocuğun Kürt olduğu için Türkçe bilmemesini kabul edilemez bulurken, Almanya’da yaşayan bir Türk çocuğu olarak Türkçe bilmemesini ehven bulan bu yaklaşımı üzerinden, Türk milliyetçilerinin Doğu’ya ve Batı’ya olan bakışları noktasında ikiyüzlülük gösterdiği eleştirisi yapılıyor.

Benzer şekilde Rifat Bey Evdo'nun evinde Evdo ile konuşmaları sırasında kendi oğlunun yurt dışında yaşadığını söylüyor. Burada ‘milliyetçi geçinen’ bir babanın evladının bir başka ülke için çalışıp orada yaşıyor olmasının çelişkisi ifade edilmekte ve böylece milliyetçilik olgusu sorgulanmaktadır. Yine Rifat Bey ve Hejar'ın akşam saatlerinde caddede yürüdükleri bir esnada gösterilen bir asker uğurlama konvoyundaki gençlerin araç camlarından sarkma ve trafiği tehlikeye düşürecek hareketlerde bulunma gibi tehlikeli davranışlarıyla, attıkları ‘askerlik ve şehitlik’ gibi milliyetçi sloganlarının bir arada sunumunu da, milliyetçiliğin cehaletle özdeşleştirilmesi şeklinde okumak yanlış olmayacaktır.

Hejar, Rifat Bey'in ısrarlı çabalarına karşın inatla Kürtçe konuşmaya devam eder ve öfkesi iyice kabaran Rifat Bey çocuğu teslim etmek üzere dedesi Evdo'nun yaşadığı mahalleye götürür. Rifat Bey mahalleye girmeden önce çocuğu bir güvenlik memuruna emanet ederek Evdo'nun evini bulmak üzere kendisi mahalleye girer. Rifat Bey'in, Evdo'nun evini bulmak için bu mahallede yaptığı yürüyüşte mahalle sakinlerinin Kürtlerden oluştuğu görülmekte ve orada yaşayanların zorluk ve safalet içerisindeki yaşamları sergilenmektedir. Rifat Bey'in mahalle içindeki yürüyüşü sırasında Kürtçe duygusal bir melodi eşliğinde; çamur içindeki sokaklar, çöp yığınları, bir çeşme kenarında çamaşır yıkayan kadınlar, bakımsız ve yıkık dökük gecekondu görür. Bütün bu manzaranın içinde güzel olan tek bir şey vardır; Kürt mahallesindeki insanların samimiyeti ve misafirperverliği...

Rifat Bey, gecekondu penceresinden kederli bakışlarla dışarı bakarken bulunduğu Evdo'nun buyur etmesi üzerine eve girer ve ikili sohbete başlarlar. Rifat

Bey böyle bir ortama Hejar’ı göndermeye kıyamadığı için Evdo’ya sadece buralarda dolaşmakta olduğunu söyler ve Hejar’dan bahsetmez. Sohbet esnasında Evdo, kendisine Diyarbakır’dan İstanbul’a iş için mi geldiğini soran Rifat Bey’e; devlet ile gerilla arasında sıkışıp kaldıklarını, çocuklarını ve torunlarını kaybettiğini ve burada bir hemşerisinin yanına sığınmak durumunda kaldığını anlatır. Rifat Bey kısa bir süre kaldıktan sonra Hejar’dan hiç bahsetmeden mahalleden ayrılır.

Mahalle çıkışında bekleyen ve dedesi Evdo’yu göremeyen Hejar sürekli Rifat Bey’e bağırarak dedesine gitmek istediğini söyler. Bunun üzerine Rifat Bey eve geldiklerinde çaresiz, Sakine’ye telefon açar ve gelip Hejar’a Kürtçe olarak Evdo’yu bulamadığını söylemesini istemek zorunda kalır. Rifat Bey daha önce duymaya tahammül edemediği Kürtçe’nin konuşulmasını bu defa kendisi istemek zorunda kalmıştır. Bu sahne ile bir dili ve kimliği inkâr etmenin, onun var olduğu gerçeğini ortadan kaldırmayacağı ve bu inkârın yalnızca çözümsüzlük getireceği görüşü dile getirilmektedir.

Rifat Bey karakterinin dönüşümü evine Hejar’ın girmesiyle başlamış olsa da, Evdo’nun mahallesine giderek orada Kürt halkının koşullarını yerinde görüp anlamasıyla tam manasıyla gerçekleşmiştir. Bu ziyaretten sonra Hejar’a olan bakışı değişmiş, ona Türkçe öğretmeyi zorlayıcı bir tutumla yapmayı bırakmıştır. Rifat Bey önce kendisi Sakine’den Kürtçe öğrenerek, çocuğa Türkçe’yi, Kürtçe ve Türkçe kelimeler üzerinden karşılaştırmalı olarak öğretmeye başlamıştır. Rifat Bey’in bu eşitlikçi ve anlayışlı tavrı sonuç verir ve Hejar Türkçeyi öğrenmeye başlar. Sakine de çocuğun cesaretiyle ve inadıyla Rifat Bey’i değiştirdiğini görüp bundan cesaret alarak, Rifat Bey’e Kürtçe bir isim olan gerçek ismini söyleme cesaretini göstermiştir: Rojbin...

Neticede Rifat Bey’in yaşadığı ‘uyanış’ ve dönüşüm, daha sağlıklı ve samimi bir iletişim ve ilişkinin gelişmesine olanak sağlamıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla birlikte benimsenen ve devletin resmi ideolojisi niteliğinde olan Atatürk milliyetçiliği ve ulus devlet olma yolunda uygulanan politikalar ile Kürtler başta olmak üzere Misak-ı Milli sınırları içerisindeki bütün etnik kimliklerin bir potada eritilerek Türk üst kimliği etrafında birlik içinde olmaları hedeflenmiştir. Ancak Türkiye’deki azınlıklar içinde en kalabalık etnik topluluk konumunda olan Kürtlerin bir bölümü, bütün bu süreçte

devletin kendi kimliklerini yok saydığı ve onları asimile etmeye çalıştığını gerekçe göstererek, cumhuriyetin ilanından bu yana devlete karşı meşru olan ve meşru olmayan çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Geleneklerinde devletin yerinin ve öneminin tartışılmaz bir konumda olduğu Türk halkı da, süreç içerisinde Kürtlere karşı olumsuz bir tavır geliştirmiş ve milliyetçi reflekslerle onları ötekileştirme eğiliminde olmuştur. 1990’lı yıllarda tırmanan PKK terörü ile birlikte Kürt meselesi daha da derinleşmiş, Türk toplumunda Kürtlere olan bakış daha da olumsuz bir hale gelmiştir.

Handan İpekçi’nin senarist ve yönetmenliğini yaptığı 2001 yapımı “Büyük Adam Küçük Aşk” filmi, “Türkiye’de Kürt sorunu” diye bilinen olguya, karşı pencereden bir bakış sunarak, “Kürt halkının Türkiye ve Türk milliyetçileri sorunu” diye adlandırılabilir bir bakışla kurgulanan bir film olarak ifade edilebilir.

Filmin başkarakterleri olarak; Rifat Bey, Hejar ve Sakine karakterlerinin, toplumsal statülerinden sergiledikleri tavır ve davranışlara kadar filmin amacı doğrultusunda titizlikle kurulmuş olduğu görülmektedir. Rifat Bey emekli bir yargıç ve milliyetçi bir kişi olarak; Türkiye Cumhuriyeti devletinin, devletin hukuk sisteminin ve milliyetçi Türk halkının temsili konumundadır. Sakine de Rifat Bey’in; Kürt kimliğini gizlemek zorunda bırakılmış, sindirilmiş ve itaatkâr hizmetçisidir. Hejar ise, çaresizliğine ve perişan durumuna inat, asi duruşundan taviz vermeyen, bir o kadar sevimli bir çocuktur. Yönetmenin anlayışıyla sisteme boyun eğen Kürt halkı Sakine, direniş gösteren Kürt halkı da Hejar olarak filmde vücut bulmuştur.

Yönetmen Türkiye Cumhuriyeti devletinin, hukuk sisteminin ve milliyetçi Türk halkının Kürt halkına olan bakışını ve yaklaşımını Rifat Bey’in Sakine ve Hejar’a olan tavırları üzerinden ifade etmekte ve sert bir şekilde eleştirmektedir. Bununla birlikte yönetmen radikal bir tutum ile Türk kolluk kuvvetlerini terörize ederken, Hejar’ın masum isyanları üzerinden tarif ettiği Kürtlerin isyancı faaliyetlerini de meşrulaştırma çabasına girişmiştir.

Filmde asker uğurlama sahnesi üzerinden yapılan anlatım ve Türk milliyetçisi Rifat Bey’in oğlunun yurt dışında yaşaması gibi durumlar üzerinden, milliyetçilik, bir cehalet ve bilinçsizlik durumu olarak ifade edilmekte ve yerilmektedir.

Filmde ayrıca çözüm yolunun Kürt kimliğinin tanınmasından ve eşitlikçi bir yaklaşımdan geçtiği tezi ileri sürülmekte ve bu tez, Rifat Bey karakterinin geçirdiği

dönüşüm üzerine problemleri havanın yerini yavaş yavaş sevgi dolu bir atmosfere bırakması şeklinde bir kurgu ile savunulmaktadır. Rifat Bey’in tavırlarındaki ve yaklaşımındaki değişim, Hejar’ı da daha uyumlu bir çocuk haline getirmiştir. O halde yönetmene göre Kürt sorununun sorumlusu, Rifat Bey özelinde, Türkiye Cumhuriyeti devleti ve milliyetçi Türk halkıdır. Başka bir ifadeyle bu sorun “Türkiye’nin Kürt sorunu” değil, “Kürt halkının devlet ve milliyetçi Türkler sorunudur”.

Son olarak, Handan İpekçi’nin “Büyük Adam Küçük Aşk” filminin, Türk milliyetçiliğini eleştirirken bir nebze de olsa karşıt milliyetçi bir refleks geliştirmekten geri durmayan, keskin ve sert söylemleri olmakla birlikte milliyetçilikten doğduğu düşünülen sorunlara yapıcı ve makul denilebilecek çözümler öneren bir film olarak Türk sinema tarihindeki yerini aldığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akaydın, A. & Akmeşe, Z. Milliyetçilik Söylemi Bağlamında Dağ Filmi Eleştirisi. İri, M. Editör. **Medyanın Milliyetçiliği, Milliyetçiliğin Medyası**. İstanbul: Der’in Yayınları, 2015; 35-48.

Akinci, A. **Milliyetçilik Kuramları**. C.Ü. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2014, Ocak, c.15, s.1: 131-150. Alıntı: https://www.researchgate.net/publication/312523962_MILLIYETCILIK_KURAMLARI.

Akyüz, J. **Göç Yollarında; Kafkaslardan Anadolu’ya Göç Hareketleri**. *Bilig*, 2008, Yaz, 46:37-56.

Balta Paker, E. Dış Tehditten İç Tehdide: Türkiye’de Doksanlarda Ulusal Güvenliğin Yeniden İnşası. Balta Paker, E & Akça, İ, editörler. **Türkiye’de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010; 407-431.

Baran, T. Kürt Meselesinde Şiddetin Söylemsel Kurgulanışı: 90’lı Yıllarda Devlet Söyleminin Yazılı Basın Metinleri Üzerinden İncelenişi. İri, M, editör. **Medyanın Milliyetçiliği, Milliyetçiliğin Medyası**. İstanbul: Der’in Yayınları, 2015; 119-144.

Çalık, T. & Er, E.(2016). ‘**21. Yüzyıla Girerken Milliyetçilik Üzerine Bir Değerlendirme**’. http://devlet.com.tr/makaleler/y184-21_YUZYILA_GIRERKEN_MILLIYETCILIK_UZERINE_BIR_DEGERLENDIRME.html, Erişim Tarihi: 16.12.2018.

Çay, Abdulhaluk M. **Her Yönüyle Kürt Dosyası**. 4. Baskı. Ankara: T. Ofset Matbaacılık, 1996.

Karakaş, M. **Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği**. *DOĞUBATI Düşünce Dergisi*, 2006, Ağustos-Eylül-Ekim, 38: 57-76. Alıntı: https://media.turuz.com/Turkoloji/2018/3230-38-Doghu_Bati_Dergisi-38.Sayi-Elgerchilik-1-2006-250s.pdf.

Kılıç, M. **Milliyetçilik Algısında Yaşanan Değişim Üzerine Bir Deneme**. *JEMSOS*, 2015, Haziran, Vol.1, Issue.1; 49-58. Alıntı: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/174235>.

Milliyet Blog. (2009). **‘Dersim İsyanı Nedir, 1937 ve 1938’de Neler Oldu Ayrıntılarıyla’**. <http://blog.milliyet.com.tr/dersim-isyani-nedir--1937-ve-1938-de-neler-oldu-ayrintilariyla-/Blog/?BlogNo=214307> , Erişim Tarihi: 14.12.2018.

Oran, B. (2013). **‘Prof. Dr. Oran: Milliyetçilik Artık Devam Edemez, Niçin Doğduysa O Yüzden Ölüyor’**. <https://t24.com.tr/haber/prof-oran-milliyetciligin-devam-edemez-nicin-dogduysa-o-yuzden-oluyor,225656>, Erişim Tarihi: 16.12.2018.

Oran, B. (1996). **‘Teoride Milliyetçilik’**. *TÜSES*, 1996; 21-28. Alıntı: https://www.academia.edu/10328304/Teoride_Milliyet%C3%A7ilik_1996 .

Takış, T. **Hangi Milliyetçilik?**. *DOĞUBATI Düşünce Dergisi*, 2006, Ağustos-Eylül-Ekim, 38. Alıntı: https://media.turuz.com/Turkoloji/2018/3230-38-Doghu_Bati_Dergisi-38.Sayi-Elgerchilik-1-2006-250s.pdf

Yalsızuçanlar, S. **Kürtlerin Ateşle İmtihanı**. Ankara: Silüet, 2008.

Yeğen, M. **Müstakbel Türk’ten Sözde Vatandaşa: Cumhuriyet ve Kürtler**. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Yıldız, A. **Kemalist Dönemde (1924-1938) Türk Ulusal Kimliği İçin Etnoseküler Bir Tanım Arayışı ve Kemalist Ulusçuluğun Etnisist Kavranışı** [doktora tezi]. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 1998.

Yüksel M. Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Güvenlik Siyaseti ve Nüfus Politikaları. Balta Paker, E & Akça, İ, editörler. **Türkiye’de Ordu, Devlet ve Güvenlik Siyaseti**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010; 285-306.